

INSTITUTIONEN FÖR
SVENSKA SPRÅKET

”DE SKREK OCH HADE SIG!”

En konstruktionsgrammatisk undersökning av
[VERBA *och* HA SIG]

Evelina Svensson

Specialarbete SV1218, 7,5 hp

Svenska med språkvetenskaplig inriktning

VT 2020

Handledare: Benjamin Lyngfelt

SAMMANDRAG

Denna uppsats har med hjälp av Språkbankens korupsverktyg KORP, gjort en konstruktionsgrammatisk undersökning av konstruktionen [VERBA och HA SIG]. Genom att fastställa konstruktionens funktion, betydelse och variation var syftet med denna uppsats att kartlägga konstruktionens användning i språket. Resultatet skulle sedan mynna ut i upprättandet av en konstruktionspost i anslutning till konstruktionsprojektet *Svenskt konstruktikon*.

Konstruktionen [VERBA och HA SIG] används främst i vardagligt tal och beskriver oftast en mänsklig aktivitet men kan även används för icke mänskliga handlingar, exempel: ”Det regnar och har sig”. Korpusundersökningen visade även att konstruktionen ofta används för att beskriva en handling som resulterar i ett ljud eller läte eller som beskrivning av en kroppslig åkomma eller symptom, exempel: ”De skrek och hade sig” eller ”Det trycker och har sig över bröstet”. De vanligaste verben för konstruktionen, i det undersökta korpusarna, var *sparka* och *skrika*.

Med utgångspunkt i resultatet av tidigare undersökningar av konstruktionen konstaterades att konstruktionen främsta funktion är att betona att handlingen eller aktiviteten som beskrivs är avvikande, konstig eller icke önskvärd. Vilket i vissa fall ger konstruktionen en något nedsättande funktion. Vidare konstaterades även att konstruktionen möjligen bör ses som ett specialfall då den innefattar verbet *sparkar*. Konstruktionen får då en annan funktion än vad den vanligtvis har eftersom den i dessa fall oftast beskriver ett fosters rörelser i magen och därmed är ett tecken på liv och att allt är bra. Även urvalet för denna undersökning diskuterades då resultatet möjligen mer speglar de tillgängliga korpusarna snarare än konstruktions allmänna användning.

NYCKELORD: konstruktionsgrammatik, konstruktion, korpusundersökning, verba och ha sig

INNEHÅLL

1. INLEDNING	1
1.1 SYFTE OCH FORSKNINGSFRÅGOR	1
2. BAKGRUND	2
2.1 KONSTRUKTIONSGRAMMATIK OCH ETT SVENSKT KONSTRUKTIKON	2
2.2 KARAKTÄRISERING AV KONSTRUKTIONEN [VERBA <i>och</i> HA SIG]	3
3. MATERIAL OCH METOD	4
3.1 MATERIAL OCH URVAL	4
3.2 METOD OCH SÖKSTRÄNGAR	4
4. RESULTATREDOVISNING	5
4.1 KONSTRUKTIONENS SPRIDNING	5
4.2 VARIATION I ANVÄNDNINGEN	6
4.3 GRAMMATISK VARIATION	10
4.4 BETYDELSE	10
5. AVSLUTANDE DISKUSSION	11
5.1 SPRÅKLIG SPRIDNING	11
5.2 ANVÄNDNING	12
5.3 GRAMMATISK VARIATION	12
5.4 BETYDELSE	13
5.5 SAMMANFATTNING	13
6. KONSTRUKTIONSPOST	14
7. LITTERATURFÖRTECKNING	15

1. INLEDNING

Vad innebär det att *ha sig*?

I en artikel om fotbollshuliganer från 2002 återges följande händelseförlopp ”De skrek och hade sig, säger Ingvar och visar ett träföremål som en av huliganerna slängde bara några meter ifrån dem” (Webbnyheter 2002), i ett blogginlägg om en läppförstoring beskrivs smärtan efter ingreppet på följande sätt ”Det spände och hade sig men jag överlevde och behöll lugnet hela tiden” (Bloggmix 2013) och i ett inlägg om vädret sommaren 2009 konstateras det att ”Med tanke på att det kunde regnat och haft sig som det gjorde förra sommaren, så tycker jag nog man kan vara nöjd” (Bloggmix 2009). I exemplen ovan beskriva en händelse eller handling på ett sätt som nog de flesta av oss hört eller själva använt oss av.

I kombination med det föregående verbet utgör *och ha sig* ett språkligt mönster eller en språklig konstruktion som kan beskrivas som [VERBA och HA SIG]. Men vad innebär det att *ha sig*, vad får tillägget för betydelse för uttalandet? Vad fyller det för funktion i kommunikationen? Hur påverkar det de föregående verben? Tillför det någon form av värdering? Och i vilken utsträckning används konstruktionen i språket?

1.1 SYFTE OCH FORSKNINGSFRÅGOR

Syftet med denna uppsats är att kartlägga konstruktionen [VERBA *och* HA SIG] användning i språkbruket. Detta genom att försöka fastställa konstruktionens funktion, betydelse och variation med utgångspunkt från följande forskningsfrågor:

- Vad har konstruktionen för funktion? Går det att identifiera något mönster för användningen av konstruktionen i språket?
- Hur kan konstruktionen varieras?
- Vad betyder konstruktionen? Finns det bara en eller kanske flera betydelser?

Resultatet ska sedan mynna ut i upprättandet av en konstruktionspost som förhoppningsvis kan användas till det svenska konstruktionsprojektet *Svenskt konstruktikon*.

2. BAKGRUND

I denna del ges först en introduktion till konstruktioner, konstruktionsgrammatik och det svenska konstruktikonet. Därefter presenteras den undersökta konstruktionen [VERBA och HA SIG] mer ingående.

2.1 KONSTRUKTIONSGRAMMATIK OCH ETT SVENSKT KONSTRUKTIKON

Traditionellt har beskrivningar av språket delats in i grammatikor och lexikon. Där man i grammatikorna redogör för generella regler och lexikonerna för de enskilda ordens betydelse. Den här uppdelningen medför däremot en viss problematik då det finns mönster inom språket som inte passar in i vare sig i ett lexikon eller en grammatika, de är alltså ”för specifika för att betraktas som generella regler, men för generella för att kunna knytas till enskilda ord” (Lyngfelt m.fl. 2014:268). Inom konstruktionsgrammatiken ser man därför istället språket som ett nätverk av konstruktioner, där konstruktionerna kan ha särdrag från flera språkliga nivåer och förenar därmed både form och innehåll (Lyngfelt & Forsberg 2012:5). Exempelvis:

[VERBA sig RESULTAT]: äta sig mätt, skrika sig hes

[i ADJEKTIV-aste laget]: i varmaste laget, i dyraste laget

[X och X]: kul och kul, ny och ny

I dessa exempel kan vi se att konstruktionens delar tillsammans skapar en annan betydelse än om de hade analyserats var för sig. ”Ny och ny”, innebär inte att något är extra nytt utan snarare det motsatta och substantivet *laget* får i kombination med ”i varmaste” en annan betydelse än ”samhällelig norm” eller ”samverkade grupp” som är de betydelse som man hittar i ordboken (SO).

Konstruktioner kan vara mer eller mindre varierade, mer eller mindre schematiska. Är konstruktionen helt fixerad, exempelvis ”så att säga”, kan inget i konstruktionen varieras. Orden kan inte böjas eller bytas ut. På en skala från helt fixerad till helt schematisk kallas den här typen av konstruktioner för *fyllda och fixerade* och finns traditionellt representerade som fasta fraser eller idiom i lexikon. I andra änden av skalan hittar vi istället de konstruktioner som kallas *helt schematiska*, detta är främst väldigt generella konstruktioner såsom nominalfraser eller satser men även

konstruktioner såsom [VERBA *sig* RESULTAT]. Där alla delar är flexibla, *sig* kan bytas mot andra reflexiva pronomen, verbet kan böjas och bytas ut och resultatet kan även det böjas och bytas ut. Mellan de två ytterligheter på skalan har vi konstruktioner som både kan ha fasta delar och delar som går att variera. De kallas därmed *delvis schematiska* eller *delvis flexibla* (Lyngfelt & Forsberg 2012:8f).

Konstruktionsgrammatiken tar alltså avstånd från den traditionella uppdelningen mellan lexikologi och grammatik och ser som tidigare nämnt istället språket som ett nätverk av konstruktioner som går att sammanställa i ett *konstuktikon* (Lyngfelt & Forsberg 2012:7). På institutionen för svenska språket på Göteborgs universitet pågår en utveckling och uppbyggnad av ett sådant konstruktikon, *Svenskt konstuktikon*. Förebilden är den engelskspråkiga konstruktionsdatabasen som utformats på Berkeleys i USA. Målet är att skapa en elektronisk resurs som kan användas för språkteknologiska, lingvistiska och pedagogiska syften (Lyngfelt & Forsberg 2012:1). Målet med denna uppsats är ansluta sig till detta projektet.

2.2 KARAKTÄRISERING AV KONSTRUKTIONEN [VERBA *och* HA SIG]

Konstruktionen [VERBA *och* HA SIG] innehåller både fasta och flexibla led. Verbet kan vara vilket verb som helst och även böjas i andra tempus. Ordet *och* är helt fast och kan inte bytas ut eller varieras på något sätt. Verbet *har* är delvis flexibelt då det går att böja men inte byta ut mot något annat verb. Även det reflexiva pronomenet *sig* är delvis flexibelt då det anpassas efter satsens subjekt och kan därmed variera mellan *sig*, *mig*, *dig*, *oss* och *er*. Konstruktionen [VERBA *och* HA SIG] är alltså *delvis flexibel*.

Konstruktionen har dessutom beskrivits av både *Svenska Akademien* och i en artikel om konstruktionsgrammatik. De båda karaktäriseringar av konstruktionen kommer fungera som utgångspunkter för denna analys och ligga till grund för den empiriska undersökningen.

I *Svenska Akademiens ordlista* (SAOL) och *Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien* (SO) beskrivs [HA SIG] som att ”bete sig på ett visst (ofta konstigt) sätt” respektive ”visa upp visst (tillgjort) yttre beteende”. Följt av exemplen ”Han grimaserade och hade sig” och ”De grimaserade och hade sig” (SAOL & SO).

I anslutning till arbetet med ett *Svenskt konstruktikon* tas konstruktionen [VERBA *och* HA SIG] upp i artikeln ”Bortom ordklasser och satsdelar:

Konstruktionsgrammatik i klassrummet”. Här beskrivs konstruktionen dels ha en *aspektuell funktion*, alltså att verbet har en lång (möjligen allt för lång) utsträckning i tid och dels *en pejorativ funktion*, det vill säga en nedsättande eller negativ funktion (Prentice m.fl. 2016: 394).

3. MATERIAL OCH METOD

I denna del kommer först materialet för undersökningen att presenteras, samt de avgränsningar som gjorts. Därefter kommer en redogörelse för metoden och de söksträngar som använts för att nå användningar av konstruktionen i det autentiska språkbruket.

3.1 MATERIAL OCH URVAL

För att undersöka konstruktionens variation, betydelse och användning har material från det faktiska språkbruket hämtas via sökverktyget KORP. KORP är Språkbankens korpusverktyg där en stor mängd språklig data finns samlade i sökbara korpusar som finns tillgängliga via språkbankens hemsida, sprakbanken.gu.se/korp/. Varje korpus innehåller texter från skilda områden, allt från bloggar och myndighetstexter till skönlitteratur och tidskrifter. Totalt innehåller KORP i dagsläget 240 korpusar och över 13 miljarder löpord.

För konstruktionen [VERBA och HA SIG] har främst korpusar med ett mer vardagligt språkbruk använts: ”Bloggmix”, ”Diskussionsforum” och ”Twittermix”. Men för att fånga eventuella genrer skillnader har även korpusar som generellt präglas av ett mer formellt språk så som ”Myndighetstexter” och ”Akademiska texter” använts. Även korpussamlingarna ”Tidningstexter”, ”Tidskrifter” och ”Skönlitteratur” har använts för att ringa in konstruktionens användning i språket.

3.2 METOD OCH SÖKSTRÄNGAR

Som tidigare nämnt kan konstruktionen [VERBA och HA SIG] variera på flera sätt. Dels kan verbet var vilket verb som helst samt böjas. Verbet *ha* kan inte bytas ut mot något annat verb men kan däremot böjas. Även *sig* kan variera mellan andra pronomen.

BILD 1: SÖKSTRÄNGEN I KORP

The image shows four search criteria panels from the KORP interface. The first panel is labeled 'ordklass' and has 'verb' selected. The second panel is labeled 'ord' and has 'och' selected. The third panel is labeled 'lemgram' and has 'ha (verb)' selected. The fourth panel is labeled 'ord' and has a list of words: sig, mig, dig, er, oss. Each panel has a search button and a settings icon.

Söksträngen ser därmed ut som illustrerat i ”Bild 1. Söksträngen i KORP”. Första ledet ”Ordklass: Verb” infattar alla typer av verb, i alla dess böjningar. Andra ledet är enbart ordet *och* efter som att det är ett fast led som inte kan varieras. Tredje ledet i söksträngen är verbet *ha* med alla dess böjningar, en sådan sökning kallas lemgram. Det sista ledet i söksträngen är orden *sig*, *mig*, *dig*, *oss* eller *er*.

För att även kunna göra avgränsade sökningar för specifika verb, kan det första ledet byts ut mot det önskade verbet istället för en sökning på alla tänkbara verb, i övrigt ser de resterade leden ut som tidigare.

När en sökning har genomförts har jag i största möjlig mån försökt att läsa igenom alla träffar men eftersom att mitt urval ibland var väldigt stort, har inte alltid detta varit möjligt. Då har istället ett stickprov gjorts. Först separerades korpusarna var för sig och sedan för att sedan i varje enskild korpus studera ett mindre antal sidor som var jämfördelat över hela korpusen.

4. RESULTATREDOVISNING

I denna del kommer resultatet från sökningarna i KORP att redovisas. Först kommer en överblick över konstruktionens fördelning över de olika korpusarna. Därefter redovisas konstruktionens användning, sedan dess grammatiska variation och slutligen konstruktionens funktion och betydelse. Resultaten diskuteras därefter i uppsatsens diskussionsdel.

4.1 KONSTRUKTIONENS SPRIDNING

En sökning på konstruktionen [VERBA *och* HA SIG] i alla korpusar via KORP gav 28 914 träffar. De flesta av dessa träffar, 28 669, återfinns i korpusarna ”Bloggmix”,

”Diskussionsforum” och ”Twittermix” som tillsammans går under samlingsnamnet ”Sociala medier”. En kompletterande sökning gjordes även i korpusar som generellt präglas av ett mer formellt språk. Sökningen i ”Myndighetstexter” gav 18 träffar och sökningen i de två korpusarna med akademiska texter gav två träffar. Det gjordes även en sökning i korpusar som innehåller tidningstexter och tidskrifter, här landade antalet träffar på 72. I majoriteten av dessa fall förkom konstauktionen då i direkta citat eller i krönikor. Dessutom gjordes en sökning i ”Skönlitteratur” korpusarna och den sökningen gav 16 träffar.

4.2 VARIATION I ANVÄNDNINGEN

Här är målet är att försöka systematisera och belysa eventuella mönster i användningen av konstruktionen. Är vissa verb vanligare än andra? Finns det sammanhang där konstauktionen används mer frekvent? En första sökning i alla tillgängliga korpusar gav att de fem vanligaste formerna av konstruktionen [VERBA och HA SIG] är:

- ”Sparkar och har sig” (997 träffar)
- ”Skriker och har sig” (567 träffar)
- ”Skrek och hade sig” (305 träffar)
- ”Skrika och ha sig” (284 träffar)
- ”Sparkade och hade sig” (235 träffar)

Enligt denna sökning visar såldes att verben *skrika* och *sparka* är de vanligaste verben för konstruktionen. Nedan ges därför en mer ingående redovisning för de båda verben med alla dess böjningar och övriga variationer.

En sökning med enbart verbet *skrika* gav totalt 1431 träffar. Majoriteten av träffarna återfanns i diskussionsforumen på familjeliv.se (819 träffar) och på flashback.se (496 träffar). De tre vanligaste variationerna av konstruktionen med verbet *skrika* var följande: ”Skriker och har sig”, ”Skrek och hade sig” och ”Skrika och ha sig”. Användningen av konstruktionen varierar något men används främst i samband med eller för att beskriva följande tre företeelser:

1. Beskrivning av en berusad person eller ett skrikande barn. Vanligen hittas dessa exempel i Flashbacks forum ”Hem, bostad och Familj” eller forumet ”Droger” där man diskuterar droger och effekterna av dem. Exempel: ”Det finns nästan alltid någon ungjävel som skriker och har sig ” (Flashback: Hem, boende och familj) eller ”De super sig äckligt fulla, skriker och har sig” (Flashback: Droger)

2. Beskrivning av en person som är arg eller otrevlig mot någon. Vanligast förekommande i Familjelivs forum ”Känsliga rummet”. Exempel: ”Jag fick nog hjärnsläpp och blev otroligt rädd eftersom mannen hotade, skrek och hade sig” (Flashback: Känsliga rummet) eller ”Han blev vansinnig skrek och hade sig” (Bloggmix 2008).

3. Beskrivning av ett barn som skriker men med fokus på handlingen istället för individen. Vanligast i Familjelivs forum ”Förälder”. Exempel: ”Ibland kan hon dock få utbrott och skrika och ha sig med får hon då stå i vagnen (höga kanter) så räcker det” (Familjeliv: Förälder) eller ”När June skriker och har sig försöker jag avleda henne” (Familjeliv: Förälder).

För verbet *sparka* gav en separat sökning på bara det verbet och dess böjningar 1655 träffar. Majoriteten av träffarna återfanns i Familjelivs olika forum (1564 träffar) och då främst i forumet ”Gravid” (630 träffar) samt ”Vänta barn” (456 träffar). De tre vanligaste varianterna av konstruktionen är: ”Sparkar och har sig”, ”Sparkades och hade sig” och ”Sparka och ha sig”. Konstruktionen [VERBA och HA SIG] med verbet *sparka* används nästan enbart för att beskriva ett fosters rörelser i magen. Exempel: ”Fast h*n sparkar och har sig för fullt, så antar jag att allt är bra” (Familjeliv: Gravid) eller ”Bebben mådde bra, sparkade och hade sig” (Familjeliv: Vänta barn). I en något mindre utsträckning användes konstruktionen även för att beskriva ett något äldre barns beteende och då främst i samband med nattsömnen. Exempel: ”Han vägrar sova med täcket på, han sparkar och har sig tills det är av honom” (Familjeliv: Föräldrar) eller ”men med fröken elvisp som sparkas och har sig skulle det vara skönt med en större säng.” (Familjeliv: Föräldrar).

Utöver de vanligaste verben *sparka* och *skrika* kan verbet i princip vara vilket verb som helst. Allt från mer neutrala och positivt laddade verb såsom: *leka* (222 träffar), *hoppa* (207 träffar), *sprattla* (313 träffar) och *skratta* (197 träffar) till verb med en något mer negativ laddning såsom: *böka* (233 träffar), *gnälla* (226 träffar), *gråta* (196

träffar) och *ljuga* (85 träffar). Variationen är alltså stor, men det går att precisera och systematisera urvalet något. Gemensamt för de allra flesta av verben är att de är schematiskt avgränsade till en mänsklig aktivitet. Det är alltså oftast en person som ”sparkar”, ”skriker”, ”gnäller”, ”gråter”, ”sprattlar”, ”ljuger” eller ”skrattar”. Men de finns även verb som inte utförs av en person till exempel väderfenomen som ”Bara det inte slaskar och har sig :(!” (Bloggmix 2010) eller ”Synd att det ska regna och ha sig” (Bloggmix 2010).

Utöver mänsklig aktivitet och icke-mänsklig aktivitet verkar även vissa betydelsegrupper av verb används mer frekvent för konstruktionen [VERBA och HASIG]. Den första gruppen innehåller verb som beskriver en handling som resulterar i ett ljud eller läte. De är meningar där det ”hojtas”, ”låter” och ”jollras”. Exempel: ”Vad dom gapade och hade sig emellanåt” (Flashback: Hem, bostad och familj) eller ”Det sjöngs och hade sig hela tiden” (Bloggmix 2009). I denna grupp av *ljud-genererande verb* ingår dessutom det verb som var det vanligaste för konstruktionen, verbet *skriker*. I *Tabell 1: Ljud-genererade verb* redovisas de vanligaste verben inom gruppen. Det flesta av verben i denna grupp är även schematiskt avgränsade till mänsklig aktivitet men det förekommer även verb som inte utförs av en människa. Det kan till exempel vara elektronik som ger ifrån sig läten och ljud eller diverse ting som *knakar* eller *knarrar*.

TABELL 1: ”LJUD-GENERERANDE” VERB

LJUD-GENERERANDE VERB	ANTAL TRÄFFAR
SKRIKA, SKREK, SKRIKER	1431
PRATAR, PRATA, PRATADE	164
GAPAR, GAPA, GAPADE	117
LÅTER, LÄT	113
SKÄLLER, SKÄLLA, SKÄLLDE	110
STÖNAR, STÖNA, STÖNADE	100
SJUNGER, SJUNGA, SJÖNG	85
GORMAR, GORMA, GORMADE	78
STÅNKAR, STÅNKA, STÅNKADE	75
KNAKAR	70
JOLLRA, JOLLRADE	68

Den andra gruppen verb som verkar användas mer frekvent för konstruktionen [VERBA och HA SIG] är verb som beskriver en kroppslig åkomma eller ett kroppsligt symtom. Det är både typiska sjukdomssymtom som *nysa* och *hosta* men också verb som mer förklarar en känsla av smärta eller värk. Här ingår alltså även verb som generellt kanske inte kopplas till en kroppsligs åkomma men som i detta urval beskriver just det. Exempel ”Det trycker och har sig över bröstet” (Bloggmix 2011) eller ”Det värker, stramar, sticker och har sig” (Familjeliv: Planera barn), där verben *trycka* och *sticka* kanske inte alltid kopplas till en kroppslig värk men som i majoriteten av denna undersöknings träffar gör det. Här bör även verbet *drar* förtydligas då det i detta urval främst beskriver ”drag i magen” alltså förkänningar inför sammandragningar i samband med graviditet och förlossning. I denna grupp ingår därmed även fler verb som inte heller går att avgränsas till en mänsklig aktivitet.

I Tabell 2: *Verb som beskriver kroppslig åkomma* redovisas de vanligaste verben inom gruppen *Kroppslig åkomma*. I denna grupp har även verbet *sparka* räknats med eftersom att det, som beskrivet tidigare, i majoriteten av träffarna syftar till sparkar från ett foster i magen och är därmed en beskrivning av ett kroppsligt symtom av att vara gravid.

TABELL 2: VERB SOM BESKRIVER KROPPSLIG ÅKOMMA

VERB SOM BESKRIVER EN KROPPSLIG ÅKOMMA	ANTAL TRÄFFAR
SPARKAR, SPARKADES, SPARKAS, SPARKAT, SPARKA	1655
SPYDDE, SPYR, SPY, SPYTT KRÄKTES, KRÄKS, KRÄKAS	402
HOSTAR, HOSTADE, HOSTA, HOSTAT	345
DRAR, DROG	218
TRYCKER, TRYCKTE	181
SPÄNNER, SPÄNDE	172
STICKER, STACK	147
SNORA, SNÖRVLA, SNÖRVLAR	129
KLIAR	112
MOLAR, MOLER	92
SVIDER, SVED	79

4.3 GRAMMATISK VARIATION

Konstruktionen [VERBA och HA SIG] består som tidigare nämnt av både fasta, flexibla och helt schematiska led.

[VERBA] är helt schematiskt och utöver de mönster i användningen som identifierades i föregående stycke går det även att se att verbet i det allra flesta fall är aktiva verb. Exempel: hoppar, sprakar, skrattar, ljuger m.m. Men för två av de vanligare verben, *sparka* och *kräkas*, användes även de passiva formerna för presens och preteritum. Där *sparkas* gav 97 träffar, *kräks* 81 träffar, *kräktes* 58 träffar och *sparkades* 14 träffar. Exempel: ”Väl i vår säng ligger han och stökar runt, sparkas och har sig” (Familjeliv: Förälder) och ”Om man kräks och har sig går man förstås inte upp lika mycket kan jag tänka mig, [...]” (Familjeliv: Gravid). Även det tidigare nämnda exemplet ”Det sjöngs och hade sig hela tiden” (Bloggmix 2009) innehåller passivformen av *sjunga*.

Variationen bland den andra ledan är inte lika stora, där till exempel [*Och*] är ett fast led som inte går att variera alls. [HA] kan ha varierande tempus men inte bytas ut mot något annat verb. I sökningarna gav *ha* flest träffar, därefter *hade*, mindre vanligt var *haft* och minst träffar gav *har*. Precis som med det första ledet är majoriteten av träffarna konstruerade med de aktiva verbformerna av *ha*. Men även här finns det exempel där konstruktionen innefattar den passiva formen. Exempel: ”Jaha nu ska det kvoterats och has sig igen” (Twitter 2016) eller ”Det daltas och has sig!” (Familjeliv: Samhälle).

[SIG] anpassas efter satsens subjekt och kan därmed variera mellan *mig*, *dig*, *oss* och *er*. *Sig* var det absolut vanligaste pronomen och användes i ca 78% av alla konstruktioner. Därefter kom *mig*, sedan *dig* därefter *oss* och sist *er*.

4.4 BETYDELSE

I de tidigare delarna har vi tittat på konstruktionens användning och grammatiska variation. Men vad fyller konstruktionen för funktion? Vad betyder den? I ”Det finns nästan alltid någon ungjävel som skriker och har sig” (Flashback: Hem, boende) och ”Han blev vansinnig skrek och hade sig” (Bloggmix 2008) utförs handlingen av någon ”ungjävel” och någon som är ”vansinnig” vilket antyder att ”skrika och ha sig” inte är något positivt. För exemplet ”Jag fick nog hjärnsläpp och blev otroligt rädd eftersom mannen hotade, skrek och hade sig” (Flashback: Känsliga rummet) orsakar

”skrek och ha sig” även rädsla hos talaren vilket också antyder att ”skrika och ha sig” inte är något positivt. Även för exemplen: ”Ibland kan hon dock få utbrott och skrika och ha sig med får hon då stå i vagnen (höga kanter) så räcker det” (Familjeliv: Förälder) och ”När June skriker och har sig försöker jag avleda henne” (Familjeliv: Förälder) kan konstruktionen också sägas ha en något negativ funktion eftersom att beteendet ”skrika och ha sig” i båda fallen försöker hindras eller avleds. Beteendet är alltså inte önskvärt.

Likaså kan i exemplen som beskrev värk eller annan kroppslig åkomma en något negativ framtoning identifieras eftersom att vara sjuk eller att ha ont för de flesta människor inte är något man vill eller önskar. I viss mån gick det även att identifiera en antydning om att dessa åkommor pågått under en alltför lång tid. Här sticker dock exemplen ”Fast h*n sparkar och har sig för fullt, så jag antar att allt är bra” (Familjeliv: Gravid) och ”Bebben mådde bra, sparkade och hade sig” (Familjeliv: Vänta barn) ut då ”sparka och ha sig” istället innebär ett tecken på liv och att allt är bra.

För de flesta av de mer vardagliga verben som systematiskt gick att avgränsa till en mänsklig aktivitet är inte den negativa funktionen lika tydlig, snarare handlar det här om ett beteende som sticker ut och som möjligen inte är önskvärt. Även exemplen ”Det sjöngs och hade sig hela tiden” (Bloggmix 2009) eller ”Vad dom gapade och hade sig emellanåt” (Flashback: Hem, bostad och familj) kan ses som exempel på det.

5. AVSLUTANDE DISKUSSION

I denna del kommer först resultatet från varje del i resultatredovisningen att diskuteras och problematiseras för att sedan sammanfattas gemensamt.

5.1 SPRÅKLIG SPRIDNING

Konstruktionen [VERBA och HA SIG] visade sig vara absolut vanligast i korpusarna ”Bloggmix”, ”Diskussionsforum” och ”Twittermix”, de 28 669 träffarna i dessa korpusar utgör 99% av det totala antalet träffar. Både bloggar, diskussionsforum och Twitter är plattformar där gemeneman främst delar personliga tankar, funderingar eller betraktelser på ett vardagligt och personligt språk.

Konstruktionen hittades även i korpusar innehållande texter från tidningar och tidskrifter. Där det vid en närmare undersökning dessutom konstaterades att

konstruktionen i dessa korpusar främst förekom i direkta citat av ett vardagligt tal eller i krönikor som även de har ett mer vardagligt språk och innehåll. I korpusar med ett mer formellt språk var däremot träffarna mycket få och konstruktion mer ovanlig.

Baserat på de ovan nämnda resultaten går det därmed att dra slutsatsen att [VERBA och HA SIG] är en konstruktion som främst används i vardagliga sammanhang.

5.2 ANVÄNDNING

Gemensamt för de flesta av de verb som användes för konstruktionen [VERBA och HA SIG] är att det är vardagliga verb som i de allra flesta fall är schematiskt avgränsade till en mänsklig aktivitet. Bland dessa identifierades även två grupper av verb som oftare verkar användas för konstruktionen: ljud-genererande verb och verb som beskriver en kroppslig åkomma eller symtom.

Utöver dessa verb identifierades även en grupp av verb som tillskillnad från de övriga inte beskriver en mänsklig aktivitet, nämligen väderfenomen.

I övrigt var det vanligaste verben för konstruktionen *skriker* och *sparkar*. Här bör däremot urvalet diskuteras. Visar resultaten konstruktionens allmänna användning eller speglar den snarare korpusen? Familjeliv.se är ett forum för diskussion om barn, familj, föräldraskap och graviditet. Att verbet *sparka*, med innebörden ett fosters rörelse i magen, var ett av de vanligaste verben för konstruktionen kanske här snarare speglar korpusen än konstruktionens användning. I detta fall finns det därmed skäl att fråga sig om resultat hade sett annorlunda ut om korpusen byggde på ett annat diskussionsforum där andra ämnen behandlas.

5.3 GRAMMATISK VARIATION

Konstruktionens första led [VERBA] kan alltså främst avgränsas till en schematiskt mänsklig aktivitet som ofta är ljud-genererande verb eller verb som beskriver en kroppslig åkomma. Vidare konstaterades även att det allra flesta av dessa verb är aktiva verb men att det även förekom en del passiva böjningar av verben, om än betydligt färre.

Även för det mer fixerade ledet, [HA], förekom ibland passivformen *has*. Träffarna var dock väldigt få och indikerar att användningen av passivformen inte är särskilt utpräglad, för främst används ändå de aktiva formerna av verbet. Här var de vanligast formerna *ha*, därefter *hade*, sedan *haft* och sist *har*.

Det vanligaste pronomenet var det reflexiva pronomenet *sig*, sedan *mig*, *dig*, *oss* och *er*.

5.4 BETYDELSE

Som tidigare nämnt diskuteras konstruktionen [VERBA och HA SIG] i artikeln ”Bortom ordklasser och satsdelar. Konstruktionsgrammatik i klassrummet”. I artikeln beskrivs konstruktionen dels ha en *aspektuell funktion*, alltså att verbet har en lång (möjligen allt för lång) utsträckning i tid och dels en *pejorativ funktion*, det vill säga en nedsättande eller negativ funktion (Prentice m.fl. 2016: 394). Den *pejorativa funktionen* gick i detta urval att identifiera men då främst i kombination med verbet *skriker*. Kanske beror därmed den negativa framtoningen på att *skriker* bär på en *pejorativ funktion* och inte konstruktionen. Den *aspektuell funktion* hittades även i detta urval och då främst i exemplen som ingick i betydelsegruppen *kroppslig åkomma*.

Men även exempel där konstruktionen inte alltid bär på en tydlig nedsättande eller aspektuell funktion fanns representerade i urvalet. Här medförde snarare [VERBA och HA SIG] en betoning på att beteende anses avvikande, konstigt eller speciellt. Denna betydelse ansluter sig mer till Svenska Akademiens definition av *ha sig*. I SAOL och SO beskrivs *ha sig* som att ”bete sig på ett visst (ofta konstigt) sätt” respektive ”visa upp visst (tillgjort) yttre beteende” (SAOL & SO).

I urvalet för denna undersökning påträffades även ett möjligt specialfall som skiljer sig i betydelsen och användningen från de andra. När konstruktionen tillsammans med verbet *sparka* beskriver ett fosters rörelse i magen innebär det att allt är som det ska och att barnet mår bra. Här är ”och ha sig” positivt laddat och ett önskvärt och helt naturligt beteende som oftast även kopplas samman med ord som ”mysigt”, ”skönt” och ”bra”.

5.5 SAMMANFATTNING

Sammanfattar vi resultaten för konstruktionen [VERBA och HA SIG] har vi konstaterat att den främst används i vardagligt tal och text. Variationen är stor men gemensamt för de flesta av de verb som användes för konstruktionen är att det är vardagliga verb som i de allra flesta fall är schematiskt avgränsade till en mänsklig aktivitet. Bland dessa identifierades även två grupper av verb som oftare verkar

användas för konstruktionen: *ljud-genererande* verb och verb som beskriver en *kroppslig åkomma*. Framför allt används aktiva verb i konstruktionen men även passiva verb förekom. Konstruktionens främsta funktion är att betona att handlingen eller aktiviteten är avvikande, konstig eller icke önskvärd, vilket i vissa fall även ger konstruktionen en nedsättande och *pejorativ funktion*. Konstruktionen fyller även ibland en *aspektuell funktion*.

6. KONSTRUKTIONSPOST

Nedan presenteras konstruktionsposten för konstruktionen [VERBA och HA SIG].

Namn:	verba_och_ha_sig – De skrek och hade sig
Definition:	Konstruktionen uttrycker att [något/någon/några eller talaren själv] _{actor} [frambringa en aktivitet eller utföra en handling] _{activity} som uppfattas som avvikande, konstig, onödig eller icke önskvärd. Vilket i vissa fall ger konstruktionen en nedsättande funktion.
Struktur:	[verb <i>och</i> ha Pron _{refl}]
Exempel:	Det finns nästan alltid någon [ungjäväl] _{actor} som [skriker] _{activity} och har sig Vad [dom] _{actor} [gapade] _{activity} och hade sig emellanåt Det [trycker] _{activity} och har sig över bröstet Synd att det ska [regna] _{activity} och ha sig

7. LITTERATURFÖRTECKNING

KORP = Språkbanken. Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet:

Göteborg. https://spraakbanken.gu.se/korp/#?stats_reduce=word&cqp=%5B%5D

Lyngfelt, Benjamin & Markus Forsberg (2012). ”Ett svenskt konstruktikon. Utgångspunkter och preliminära ramar”, (GU-ISS-2012-02.). Göteborg: Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet.

Lyngfelt, Benjamin, Lars Borin, Linnéa Bäckström, Markus Forsberg, Leif-Jöran Olsson, Julia Prentice, Rudolf Rydstedt, Emma Sköldberg, Sofia Tingsell & Jonatan Uppström (2014). ”Ett svenskt konstruktikon. Grammatik möter lexikon.” Göteborg: Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet.

Prentice, Julia, Lisa Loenheim, Benjamin Lyngfelt, Joel Olofsson & Sofia Tingsell (2016). ”Bortom ordklasser och satsdelar. Konstitutionsgrammatik i klassrummet”. Göteborg: Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet.

SAOL = *Svenska Akademiens ordlista* (2015). Fjortonde upplagan. ”Ha sig”.

Stockholm: Svenska Akademien. <https://svenska.se/saol/?id=1046452&pz=7>

(hämtad: 2020-05-07)

SO = *Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien* (2009). ”Ha sig”. Utarbetad vid Redaktionen för Svenska Akademiens samtidsordböcker, Lexikaliska institutet, Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet. Stockholm: Norstedts.

<https://svenska.se/so/?id=18971&pz=7> (hämtad 2020-05-07)